

Dato 19.12.2023

Høring av rammeverk for Riksantikvarens håndverksstrategi

Innspill

Hovedorganisasjonen KA er glad for at Riksantikvaren (RA) tar initiativ til å utvikle en håndverksstrategi. Rett kompetanse er et viktig for bevaringen av kulturminnene våre. KA vil i denne høringen spesielt peke på konsekvenser for kirkebyggene. Ved at håndverksstrategien settes på dagsorden nå, tror vi at forutsetningene for at kirkebevaringsprogrammet skal lykkes blir styrket. Kirkebyggene, både eksteriør og interiør, krever en bredde av kompetanse, materialer og håndverk som vi har forventning til at strategien vil ta opp i seg.

Høringsinstanser:

Den lokale kirke, med soknet som eier og kirkelig felle råd som ansvarlig organ, forvalter de aller fleste kirkebyggene i Norge. Kirkelig felle råd er som følge av dette en svært viktig aktør innen kulturminneforvaltningen.

Alle kirkelige felle råd er medlemmer i KA og den følgende høringsuttalelse er gitt på basis av vårt samlede inntrykk av felle rådernes behov. Vi finner det likevel noe uheldig at ikke felle råd som forvalter kirker med vern (til sammen 322) ikke er med på listen over høringsinstanser allerede nå i denne innspillsrunden. Dette bør ivaretas bedre i det videre arbeidet.

Til innspillpunktene

Hvordan sikre nødvendig håndverkerkompetanse og kapasitet i hele landet?

Landet er ulikt mht byggeskikk, antall verneverdige bygg og bruk av materialer. Hva som er nødvendig ett sted trenger ikke å være det et annet sted. Man bør derfor i arbeidet med strategien definere ordet «nødvendig» ut fra geografi, byggeskikk, materialbehov mv.

«Nødvendig» håndverkskompetanse innebærer også håndverkernes kompetanse til å håndtere anbudsprosesser og de verktøy som skal brukes i slike prosesser. Dette gjelder spesielt de små og mellomstore firmaene. Strategien bør ta hensyn til dette.

KA-rapporten «Kirkene særskilte verdier» viste at kirkene representerer en del kulturminner med behov for helt spesiell nisjekompetanse innenfor tradisjonelle håndverksfag og konservatorspesialiseringer. Disse fagene skiller seg fra de mer tradisjonelle byggfagene på mange måter og dette må en strategi ta hensyn til. Blant annet er fag så små at det bør tenkes nasjonalt om kompetansen. Vi oppfordrer til at strategien også tar hensyn til dette.

Hvordan bidra til forutsigbarhet for håndverkere og byggenæringen?

Forutsigbarheten henger sammen med kjennskapen til etterspørselen både på kort og lang sikt. En kjent plan for satsningsområdene i kirkebevaringsprogrammet vil kunne representere en viss forutsigbarhet. Men aktiviteten innen bevaringsprogrammet avhenger også av kommunale bevilgninger. Kommunale økonomiplaner strekker seg sjelden lenger enn 5 år. Strategien bør ta hensyn til omliggende forhold som dette.

Kirkelig fellesråd er underlagt lov om offentlige anskaffelser, og innkjøpene gjøres av fellestrådene lokalt på kommunenivå. Forutsigbarheten for håndverkere/ byggenæringen avhenger av hvordan de kan vinne anbud. Kontraktene kan være store med arbeid over flere år, mens andre er mindre med kortere varighet. Også rammeavtaler for håndverkstjenester kjøpes inn ved anbud. Slike avtaler strekker seg over flere år og er noe mer forutsigbare.

Strategien som skal utvikles må ta hensyn til innkjøpsregimets bestemmelser og variasjoner.

Hvordan stimulere til relevant kunnskapsutvikling?

Strategien bør si noe om tiltak og utvikling på både kort og lang sikt. Den bør drøfte strategier for hele «kjeden» i istandsettingsprosjekter. Her vil vi spesielt nevne betydningen av kompetanse hos konsulenter som utfører både tilstandsvurderinger og forprosjekter. Resultatet av dette danner så grunnlag for det arbeidet som etterspørres i hovedprosjektet.

Videre vil vi anbefale at strategien sier noe om behovet for kunnskap og ferdigheter på ulike nivå. Den bør stimulere studenter innen hele utdanningsfeltet (fagskoler, bachelor-, master- og phdstudenter (både praktiske og teoretiske oppgaver)) gjennom ulike tilskuddsordninger og stipend til å velge oppgaver med fokus på rehabilitering/restaurering i tilknytning til tradisjonshåndverk med tilhørende materialforståelse og utbedring av aktuelle skadebilder.

Byggene står i et stadig våtere og villere klima. Framskrivende klimarelaterte problemstillinger bør være en del av kunnskapsutviklingen.

Strategien bør også handle om mulige ordninger for overlevering av kunnskap og kompetanse. Tilgang til hverandres kunnskap er både nyttig og inspirerende, og den kan skje i både analoge og digitale medium.

Kunnskap om kirken som organisasjon, kultur og virksomhet er nyttig kunnskap for å forstå og gjøre en god jobb på kirkebygget. Dette bør også legges inn i strategien.

Eiers innkjøps- og bestillerkompetanse er avgjørende og noe strategien bør forholde seg aktivt til.

Organiseringen av arbeidet med god medvirkning.

Kirkevergen har ansvaret for den daglige forvaltningen av kirkebyggene og har i de aller fleste tilfelle rollen som byggherre. Kirkebyggene rehabiliteres allerede for flere hundre millioner kroner årlig og eierne innehar dagsaktuell nasjonal kunnskap om leverandørmarkedet og tilgangen til lokal kompetanse. Videre står fellestrådene, ved det kommende kirkebevaringsprogrammet, ovenfor en enda større satsning. For å sikre en god medvirkning og tilgang på erfaring fra hele landet, bør

kirkeiere løftes inn i arbeidet. Vi foreslår derfor at Norsk kirkevergelag blir representert i strategiarbeidet. KAs representasjon er i tillegg til denne.

Øvrige kommentarer

En næring i endring

Dagens økonomiske situasjon er i endring og nybyggvirksomheten går ned. Vi ser at dette gjør noe med byggebransjen i alle ledd og arbeidsledigheten er økende. Men det åpner også opp et mulighetsrom for videreutdanning og omskolering av eksisterende fagarbeidere og konsulenter. KA etablerer i disse dager et samarbeid med BNL om felles utfordringer på dette området. Denne type samarbeid bør reflekteres inn i strategien.

Bærekraft

For at eiendomsdriften skal være bærekraftig, heter det at vi må bevare 80 % av byggene våre. Kirkebygget er i seg selv et bygg som uavhengig av fredning betyr noe spesielt for folk både ved fysisk og visuell bruk. Bygging av kompetanse innen kirkebyggfeltet der formålet hele tiden er å bevare i stedet for å rive og bygge nytt, er også en kompetanse som er viktig for samfunnet ellers.

Materialer

Behov for egnede materialer er like viktig som riktig kompetanse. Strategien bør si noe om tilgang til materialer slik at det blir attraktivt å produsere materialer til bruk i tradisjonshåndverk. Videre bør kunnskapen om hvordan produsere og velge ut materialer bli en del av strategien.

Definisjoner

I dokumentet heter det: «I dette dokumentet bruker vi begrepene tradisjonshåndverk eller tradisjonell håndverkskompetanse når det er snakk om håndverkutøvelse på bakgrunn av kunnskap om opprinnelig material- og teknikkbruk, primært knyttet til før- og tidlig industrielle håndverkspraksiser.» Slik definisjonen av tradisjonshåndverk er definert, så omfatter det i realiteten kun bygninger bygget frem til ca. 1840-50 tallet (bygninger for tekstilindustrien og mekaniske verksteder) og 1860 til 70-tallet (bygninger for tresliperier) osv. Mange teglkirker oppført som del av den industrielle utviklingen med mange mennesker som flyttet til byene. Ca. 44 teglkirker er underlagt vern gjennom å være listeført. Mange av disse teglkirkene har et komplekst sammensatte vedlikeholds-utfordringer med bygningsskader relatert til fuktvandring i murverk. Vi trenger derfor å få på plass flere kompetente «tradisjonsmurere» som ikke bare kan håndtere middelalder-murverk, men også være spesialister på «tidlig-industrielt» murverk, som f.eks. kirkebygg utført i tegl med kalkmørtel. Vårt forslag er at tidlig industrielle håndverkspraksiser tas med.

Hovedorganisasjonen KA ser fram til videre samarbeid med Riksantikvaren og andre om utviklingen av en håndverksstrategi mot 2030.

Vennlig hilsen
Hovedorganisasjonen KA

Randi Moskvil Letmolie
Avdelingsdirektør